

KITALARIN KAVŞAĞINDA

Türkiye'nin enerji politikası

Zeynep DERELİ

Turkish Policy Forum Genel Koordinatörü

Kısa bir süre önce İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde konuşan ABD eski Başkanı Bill Clinton, "küreselleşme" terimini, sadece ekonomik çağrışma sebep olduğu için kullanmaktan hoşlanmadığını, bunun yerine, dijital devrim sonrası ortaya çıkan dünyayı tarif etmek için "karşılıklı bağımlılık" terimini kullandığını belirtti. Etkilerini halen gösteren son küresel ekonomik kriz, Clinton'un değindiği karşılıklı bağımlı dünyanın çok güzel bir örneği. ABD'de ortaya çıkan ve sonrasında hızla yayılan ekonomik kriz, etkilerini sadece banka ve finans sektöründe değil, dünyanın dört bir yanındaki tüm endüstrilerde gösterdi. Krizin

enerji sektöründeki etkisi ise, fiyatlardaki anlık düşüştü.

Türkiye'nin enerji politikasını tartışırken, küresel sonuçlar ve küresel dünyanın yükselen hassasiyeti göz ardı edilmemelidir. Ve kimse enerji politikasını, dış politika üzerindeki doğrudan sonuçlarına değinmeden tartışamaz. Bu durum, Türkiye'nin son zamanlardaki henüz enerji alanında doğrudan bir etkisi yokmuş gibi gözükse, ancak enerji dünyasında var olan belirsizlikleri çoğaltan birçok dış politika hamlesi ile örneklendirilebilir. Sonuçta Türkiye'nin, Avrupa-Atlantik topluluğuna bağlılığını güçlendirmek için dış politikasını ve enerji politikasını birlikte yürütebileceği daha kapsamlı bir enerji politikasına ihtiyacı vardır. İki kıtayı birleştiren ülke olarak Türkiye, dünyanın petrol ve doğal gaz rezervlerinin yüzde 70'ine yakın konumdadır. Aynı zamanda, dünyanın en

büyük 17. ekonomisi ile gelişmekte olan pazar konumundadır. Ancak Türkiye, enerji ihtiyacını ithalata kapattığından, başlı başına önemli bir enerji piyasası olmaksızın, enerji üreticileri ile tüketicileri arasında bağlayıcı gibi hareket etmeye hazır durumdadır. Fakat jeostratejik bir konuma sahip olmak, kendiliğinden bir strateji değildir; daha çok bir strateji için iyi bir temeldir. Benzer olarak, enerji için bir köprü olmak da kendi başına bir strateji değildir; daha büyük başarıya ulaşmak için istenilen bir koşuldur. Son olarak, komşularla sıfır sorunu teşvik eden stratejik derinliği yükseltmek de kendi başına bir strateji değildir; hangi komşuların destekleyeceğimizi belirlemek için önceliklere ihtiyacımız var.

Stratejinin beş unsuru

Türkiye'nin enerji ile ilgili temel amacı, önce Türkiye sonra da Avrupa-Atlantik bölgesi için, bölgesel istikrar ve gelişmeyi teşvik edecek olan enerji güvenliğini sağlamak olmalıdır. Bu amaçla hizmet edecek strateji, çerçevesini çizilecek en az beş unsuru içermelidir.

■ Bir stratejinin içermesi gereken ilk unsur enerji güvenliğidir. Bu stratejisi, Türk tüketicileri için enerjiye ekonomik, güvenilir ve zamanında erişimi güvence altına almayı amaçlamalıdır.

■ İkinci unsur, bölgenin enerji güvenliğini desteklemek için Türkiye'nin coğrafi konumunu dengelemek adına gerekli olan enerji geçişidir.

■ Başarılı bir enerji stratejisinin içermesi gereken başka bir unsur da enerji arzı zincirine işlem ve diğer hizmetler yolu ile daha çok ihtiyaç duyulan değerleri eklemek için gerekli olan enerji işlem ve hizmetleridir.

■ Bununla beraber, Türkiye enerji liderliği için çaba sarf etmelidir; ya da enerji teknolojilerinde sadece bir tüketici değil bir lider olmak için çabalamalıdır.

■ Ve olması gereken son unsur, güven ve işbirliğini derinleştirerek Avrupa-Atlantik bölgesinde enerji güvenliğini ve istikrarını teşvik edecek enerji diplomasisidir.

Gerçekten de bu stratejik unsurlar Türkiye'nin dış ve enerji politikalarını bütünsel ve incelikli bir açıdan birleştirmesini gerektirmektedir. Türkiye komşularıyla, bölgesel enerji güvenliğini güçlendirecek ekonomik, siyasi ve sosyal güven ve istikrara dayalı bir çevre kurmak için çabalamalıdır. Rusya ve Çin gibi, küresel çıkarlarını garanti altına almak için enerji ve dış politikasını başarıyla birleştiren ülkelerle, Türkiye, Doğu ile ilişkisini geliştirip, Batı ile ilişkisine mesafe koyan bir yolu tek başına seçemez. Fakat kendiliğinden edindiği bölgesel arabulucu rolünün gerekliliklerini yerine getirerek Türkiye durumdan yararlanabilir ve Avrupa için Doğu ile olan

Enerji politikası tartışılırken küresel dünyanın yükselen hassasiyeti göz ardı edilmemelidir. Türkiye'nin, Avrupa-Atlantik topluluğuna bağlılığını güçlendirmek için dış politikasını ve enerji politikasını birlikte yürütebileceği kapsamlı bir enerji politikasına ihtiyacı var.

ilişkilerini bir endişe değil ödül haline getirebilir. Açıkçası, Türkiye sadece enerji köprüsü oluşturarak, enerji trafiğini sağlayamaz.

Elbette dış politika ve enerji politikası etkileşimini çözecek mükemmel bir enerji stratejisi geliştirmek mümkün değildir. Fakat bu gerçek bizi Türk enerji ve dış politikasını Avrupa-Atlantik bölgesinin çıkarlarıyla aynı seviyeye getirecek büyük bir enerji stratejisi inşa etmekten alı koymamalı. Strateji için, enerjinin Türkiye ve bölge için pozitif toplamı bir oyun olabileceği fikrinden yola çıkmalıdır. GMF Akdeniz Strateji Grubu'nun belirttiği gibi, yeni yolların (ve şimdi yeni kaynakların da) ortaya çıkması ile taşıma ve piyasalarda kontrol için sıfır toplamı rekabet varsayımları giderek sorgulanır hale geliyor. Türkiye ve Avrupa-Atlantik bölgesinin enerji güvenliği için, yapılacak en iyi şey, uzun süreli enerji güvenliğini sağlamayı mümkün kılacak, dış politikayı ve enerji politikasını uyumlaştıracak ve daha dışa dönük olan bir enerji stratejisi oluşturmaktır.

DOĞU KARADENİZ'DE HALK PROJELERE TEPKİLİ

Tahribat üretimi unutturuyor

Ali ÖZTÜRK

Elektrik Mühendisleri Odası'nın (EMO) Ekim ayında Doğu Karadeniz'e gerçekleştirdiği "teknik HES gezisinde" yüksek katılımlı bir mühendis grubu incelemelerde bulundu. Gazetemiz adına katıldığımız bu inceleme gezisinde, mühendisler, projelerin olumsuz etkisini teknik terimlerle anlayabileceğimiz şekilde çevirerek anlattılar. "Enerji üretiminde ülke olarak açığımız vardı ve enerji kullanımında dış ülkelere bağımlı hale gelmiştik." Hükümetin HES'leri kamuoyuna anlatmak için kullandığı tezler bunlardı ve doğrudu da... Ancak, HES'lerin Doğu Karadeniz Bölgesi'ne verdiği zarar santrallerden üretilen enerjinin getirisini tamamen unutturacak düzeyde...

Mühendislerin anlattığına göre

HES projelerinin neden olacağı olumsuz sonuçları şimdi den görmek olanaklı. Karadenizliler ise tepkili ve soruyorlar: "Neden bu kadar çok HES yapılıyor? Bu kadar çok HES neyi çözüyor? Hangi yarıya merhem oluyor?"

EMO üyesi mühendisler de bu soruların yanıtlarını arıyor ve ortaya çıkan sonuçlar olumsuz. Mühendislerin verdiği bilgilere göre, "HES'lerin ürettiği enerjinin toplam enerjideki payı 2009 yılında yüzde 18,50." Artvin'deki 25 projenin 898 megavat, Rize'deki 27 projenin 637 megavat, Trabzon'daki 48 projenin 619 megavat kurulu güce sahip olması öngörülüyor. Toplam kurulu gücün 47 bin 625 megavat olduğu dikkate alındığında Karadeniz Bölgesi'nde açılan yara, enerji sorunumuzun yüzde 5'ini bile çözünmüyor. Bölgede inşaatına başlanmış 180 tane HES bulunuyor. En fazla proje ise 48 HES'le Trabzon'da. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın memleketi Rize, Trabzon'u 27 projeye izliyor.

'Cansuyu' yok oluyor

Karadeniz insanı ortaya çıkan çevre felaketinin ne kadar farkında? Teknik HES gezisinde bu soruların yanıtlarını da bulmaya çalıştık. Tepki gösterenler fazla. İnsanlar, HES projeleri yapılırken işin çevre boyutunun dikkate alınmadığını biliyor. Projede çevrenin ne kadar etkileneceği belirtilse de öngörülenin çok daha üstünde ağaç kesimi yapıldığını birebir gözlemliyorlar. Büyük bir kitlesel direniş söz konusu HES'lere. Yöre halkından edindiğimiz bilgilere göre projeler çok fazla bölge halkına istihdam da sağlamamış.

Kesilen ağaçlar olumsuz etkilerden birisiyse diğeri de cansuyu sorunu. HES'lerin belli miktarda suyu da dere yatağına cansuyu olarak yeniden bırakması gerekiyor. Bu rakamlar yasa ile belirlenmiş. Yani dereler "koruma" altında. Ama firmalar bırakmaları gereken suyun çok azını bırakıyorlar. Bu konuda hiçbir denetim yapılmıyor.

Geziye katılan uzmanlar, elektrik enerjisinin çağdaşlaşmanın diğer unsuru olan çevreye duyarlılıkla birlikte gerçekleştirilmesi durumunda bir anlam kazanacağını vurguluyor.

Karadeniz coğrafyasıyla özdeş olan dereler yanlış uygulamalara direnişin de simgesi, sloganı olmuş durumda. Doğu Karadeniz'de tepkilerin doğal sonucu oluşan Derelerin Kardeşliği Platformu bölgeyle sınırla kalmamış, büyük kentlerden de destek bulmuş. Ankara'da, Trabzon'da, Rize'de, İstanbul'da horon teperek tepkilerini dile getirenlerin sloganı ise ortak:

"Dereler gümbür gümbür, Karadeniz özgürdür."

